



Case-esimerkki: Yksilöllinen kotiälyjärjestelmä tukemassa heräämistä ja päivän käynnistymistä

Lähtötilanne

Ympäri vuorokautisessa asumisessa asuvalla asiakkaalla oli haasteita ajanhallinnassa, aikaan orientoitumisessa ja aamuisin liikkeelle lähtemisessä. Hänen oli vaikea hahmottaa ajan kulumista ja valmistautua riittävän ajoissa sovittuihin menoihin. Asiakas saattoi herätyksen jälkeen palata takaisin nukkumaan, jolloin henkilökunnan apua tarvittiin päivän käynnistämiseen. Tuen tarve tunnistettiin asiakkaan, omaohjaajan ja asiantuntijoiden yhteisessä keskustelussa. Asiakas ei aluksi itse tunnistanut kaikkia samoja haasteita kuin omaohjaaja, mutta suhtautui avoimesti ratkaisujen kokeilemiseen.

1. Asiakasymmärryksen rakentaminen

Asiakkaan arkea tarkasteltiin hänen omassa asuinympäristössään.

Keskusteluissa selvitettiin:

- millaiset aamut olivat asiakkaalle vaikeita
- miten asiakas hahmotti kellonaikoja ja ajan kulumista
- millaisia herätysratkaisuja oli kokeiltu aiemmin
- millaiset äänet, valot ja toimintatavat olivat asiakkaalle mieluisia
- millaisia tuttuja iltarutiineja asiakkaalla oli
- mihin aikaan asiakkaan tuli nousta ja lähteä päivätoimintaan

Esimerkiksi numeerinen kellonaika ei aina ollut asiakkaalle ymmärrettävä, kun taas sanallinen ilmaisu ja värien avulla kuvattu ajan eteneminen olivat helpommin hahmotettavia. Asiakasymmärrys syveni useiden tapaamisten aikana. Ratkaisua ei suunniteltu vain tunnistetun toimintakyvyn haasteen perusteella, vaan siinä huomioitiin asiakkaan tottumukset, mieltymykset ja omat ehdotukset.

2. Tarpeiden ja tavoitteiden määrittely

Keskeisiksi tarpeiksi määriteltiin:

- aamulla herääminen oikeaan aikaan
- ajan kulumisen tekeminen näkyväksi ja ymmärrettäväksi
- sänkyyn palaamisen ehkäiseminen
- työ- ja päivätoimintaan valmistautumisen tukeminen
- henkilökunnan antaman herättämisavun vähentäminen

Tavoitteena oli, että asiakas pystyisi käynnistämään aamunsa mahdollisimman itsenäisesti ja ehtisi sovittuihin menoihin ajoissa. Ratkaisun tuli olla yksilöllinen, miellyttävä ja riittävän vaihteleva. Samalla sen tuli soveltua asiakkaan kotiin ja olla henkilökunnan muokattavissa arjen tilanteiden muuttuessa.

3. Ratkaisun valinta

Aluksi pohdittiin asiakkaan oman älypuhelimien muistutus- ja kalenteriominaisuuksien hyödyntämistä. Keskustelujen ja arjen tarkemman tarkastelun perusteella ratkaisuksi muodostui yksilöllisesti räätälöity **kotiälyjärjestelmä**.

Järjestelmään kuuluivat:

- älylamput
- ajan etenemistä väreillä osoittava LED-valonauha
- herätysääniä toistavat kaiuttimet
- herätyksen kuittauspainike
- kalenteriin perustuvat automaatiot
- Raspberry Pi -tietokoneelle rakennettu Home Assistant -ratkaisu

Herätys koostui valoista, puheviesteistä, musiikista ja asiakkaan omasta äänestä. Asiakas osallistui sisältöjen valintaan ja arvioi muun muassa valaistuksen voimakkuutta, värisävyjä, herätysääniä ja musiikkia. Ratkaisun valinnassa korostui yhteiskehittäminen. Teknologiaa ei tuotu asiakkaan kotiin valmiiksi määriteltynä kokonaisuutena, vaan sen sisältö rakentui asiakkaan, omaohjaajan ja asiantuntijoiden yhteistyönä.

4. Pilotointi ja yksilöllinen räätälöinti

Järjestelmä asennettiin asiakkaan asuntoon, minkä jälkeen sen toimintaa seurattiin useilla kontrollikäynneillä. Asiakas sai tutustua järjestelmään omassa tahdissaan, ja muutoksia tehtiin hänen kokemustensa perusteella.

Pilotoinnin aikana:

- herätysaikoja muutettiin asiakkaan viikko-ohjelman mukaan
- työaamuihin ja sunnuntaihin lisättiin erilaiset viestit
- LED-valojen toimintaa havainnollistettiin erillisellä kellotaululla
- valoille määriteltiin vihreä, keltainen ja punainen vaihe
- äänenvoimakkuutta säädettiin
- valot ohjelmoitiin sammumaan herätyksen kuittauksen yhteydessä
- asiakkaan hyväksymiä kappaleita ja herätyskehotuksia lisättiin
- herätysten sisältöjä alettiin arpoa vaihtelun lisäämiseksi
- pitkä herätysjakso tiivistettiin neljäksi 15 minuutin välein toistuvaksi jaksoksi

Asiakas toi aktiivisesti esiin mielipiteitään. Hän ei esimerkiksi halunnut siirtää kuittauspainiketta kauemmas sängystä, vaikka ohjaaja arvioi sen helpottavan takaisin nukkumaan menemistä. Asiakkaan näkemystä kunnioitettiin ja ratkaisua kehitettiin muilla tavoilla. Asennusvaiheessa ilmeni myös epävarmuutta. Asiakas oli huolissaan modeemin jatkuvasta päällä pitämisestä ja siitä, vaikuttaisiko järjestelmä hänen tietokoneeseensa. Tämän vuoksi seuraava tapaaminen järjestettiin asiakkaan toiveesta jo viikon kuluttua. Tilanne osoitti, että teknisen asennuksen lisäksi käyttöönottossa tarvitaan rauhallista ohjausta, ymmärrettävää viestintää ja mahdollisuus nopeaan tukeen.

5. Arviointi ja vakiinnuttaminen

Pilotoinnin alkuvaiheessa havaittiin myönteisiä vaikutuksia:

- asiakas heräsi ajoittain jo ennen järjestelmän herätystä
- hän oli aamuisin valmiina oikeaan aikaan
- hän saapui kerran päivätoimintaan ensimmäisenä, mitä pidettiin merkittävänä edistymisenä
- asiakas oppi käyttämään valokatkaisijaa ja kuittauspainiketta
- hän halusi jatkaa järjestelmän käyttöä eikä palata aiempaan ratkaisuun.

Vaikutukset eivät kuitenkaan säilyneet samanlaisina koko pilotin ajan. Asiakas tottui herätysääniin, minkä jälkeen hän ei enää noussut yhtä reippaasti. Myöhemmässä vaiheessa henkilökunnan apua tarvittiin jälleen herättämiseen. Ratkaisua muokattiin tämän perusteella lisäämällä vaihtelua ja tiivistämällä herätyssykliä. Tapaus osoitti, että yksilöllisenkin teknologian vaikutus voi muuttua ajan myötä. Arvioinnin ja räätälöinnin tulee siksi jatkua koko käytön ajan.

Pilotin lopussa asiakas ei halunnut luopua laitteista, ja järjestelmä haluttiin säilyttää asumisyksikössä. Vakiinnuttamisen edellytykseksi tunnistettiin kuitenkin henkilökunnalle riittävän helppokäyttöinen käyttöliittymä sekä sovitut vastuut järjestelmän ylläpidosta.

Käyttöönotossa tunnistetut haasteet

Pilotoinnin aikana tunnistettiin useita teknisiä ja toiminnallisia haasteita:

- henkilöstö ei aluksi käyttänyt järjestelmän kalenteria
- kaikki ohjaajat eivät tunteneet mahdollisuutta muuttaa herätysaikoja
- järjestelmän ylläpito oli osittain ulkopuolisten asiantuntijoiden varassa
- kolmannen osapuolen kalenteripalvelun osoitteen muuttuminen pysäytti järjestelmän toiminnan
- asiakkaan tottuminen herätysääniin heikensi ratkaisun vaikutusta
- henkilöstön poissaolot vaikeuttivat tiedonkulkua ja käytön jatkuvuutta
- jatkokäyttöön, kustannuksiin ja vastuisiin liittyi epäselvyyttä

Haasteisiin vastattiin laatimalla henkilökunnalle käyttöohjeita, tarjoamalla matalan kynnyksen yhteydenottomahdollisuus ja tekemällä teknisiä muutoksia myös etänä.

Case-esimerkin keskeinen oppi

Yksilöllisesti räätälöity kotiäly voi tukea heräämistä ja päivän käynnistymistä, mutta vaikuttavuus ei synny yhdestä asennuksesta. Se edellyttää jatkuvaa seurantaa, käyttäjän osallistumista, henkilökunnan osaamista ja teknistä ylläpitoa.

Onnistuneessa käyttöönotossa:

- asiakas osallistuu sisältöjen ja toimintatapojen suunnitteluun
- asiakkaan palautteeseen reagoidaan nopeasti
- ratkaisua voidaan muuttaa arjen ja tarpeiden muuttuessa
- henkilöstö osaa käyttää ja päivittää järjestelmää
- ylläpidon ja ongelmatilanteiden vastuut on määritetty
- teknologian vaikutuksia arvioidaan realistisesti myös alkuinnostuksen jälkeen

Teknologia kiinnittyy arkeen silloin, kun asiakas voi vaikuttaa ratkaisuun ja henkilöstöllä on osaaminen, vastuu sekä mahdollisuus muokata sitä. Käyttöönotto ei pääty asennukseen, vaan jatkuu seurannan, arvioinnin ja kehittämisen prosessina.